

Сучасний стан та перспективні напрями модернізації регіональної виробничої інфраструктури

Гречана С.І.

кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу проблем
міжрегіонального співробітництва
Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України

У статті визначено місце та цільову орієнтацію виробничої інфраструктури регіону. Обґрунтовано взаємозв'язок між якістю виробничої інфраструктури, розвитком регіонального господарського комплексу та прискоренням міжрегіонального співробітництва. Визначено основні проблеми нормального функціонування та подальшого розвитку виробничої інфраструктури регіонів. Для комплексного вирішення більшості з них запропоновано застосування організаційної моделі модернізації виробничої інфраструктури.

Ключові слова: виробнича інфраструктура регіону, міжрегіональне співробітництво, промисловий комплекс, проблеми розвитку, модель, модернізація, державно-приватне партнерство.

Гречаная С.И. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

В статье определены место и целевая ориентация производственной инфраструктуры региона. Обоснована взаимосвязь между качеством производственной инфраструктуры, развитием регионального хозяйственного комплекса и ускорением межрегионального сотрудничества. Определены основные проблемы нормального функционирования и дальнейшего развития производственной инфраструктуры регионов. Для комплексного решения большинства из них предложено применение организационной модели модернизации производственной инфраструктуры.

Ключевые слова: производственная инфраструктура региона, межрегиональное сотрудничество, промышленный комплекс, проблемы развития, модель, модернизация, государственно-частное партнерство.

Hrechana S.I. MODERN STATE AND PERSPECTIVE DIRECTIONS OF REGIONAL INDUSTRIAL INFRASTRUCTURE

In the article the place and target orientation of region's production infrastructure are defined. Relationship between the quality of industrial infrastructure, development of regional economy and accelerating of interregional cooperation are justified. Relationship between the quality of industrial infrastructure, development of regional economy and accelerating of interregional cooperation are justified. The basic problems of normal functioning and further development of regional infrastructure complexes are marked. For a comprehensive solution of these problems it was proposed the usage of organizational model of production infrastructure modernization.

Keywords: production infrastructure of region, interregional cooperation, industrial complex, problems of development, model, modernization, public-private partnership.

Постановка проблеми. Адекватне функціонування різноманітних суб'єктів регіональної економіки, а також національного і світових відтворювальних процесів ґрунтується на наявності відповідної системи галузей, які б певною мірою забезпечували їхню життєдіяльність. Ці явища в наукових дослідженнях тісно пов'язують з поняттям «інфраструктура», яка складається з багатьох елементів та постійно модифікує.

Інфраструктура, а особливо виробнича її складова, відіграє ключову роль у розвитку економіки, оскільки напряму впливає на стан продуктивних сил і територіальний поділ праці, а також на функціонування господарю-

ючих суб'єктів через участь її послуг у створенні споживної вартості продуктів. Розвиток виробничої інфраструктури залежить від специфіки галузевої структури кожного регіону та здійснюється у відповідності до її змін. Тому виявлення впливу інфраструктури, особливо виробничої, на підвищення ефективності не тільки промислового комплексу регіону та рівня життя населення, а й міжрегіонального співробітництва є актуальною проблемою, яка вимагає не тільки глибоких досліджень її поточного стану, а й обумовлює визначення напрямів можливостей її модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення сутності та скла-

дових елементів інфраструктури присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, а саме П. Беленького, І. Белявського, З. Герасимчук, В. Красовського, І. Маєргойза, С. Носової, А. Пізенті, П. Розенштейна-Родана (один з перших ввів термін «інфраструктура»), В. Стаханова, В. Федько, В. Ходаківської та ін. За цими питаннями відсутній єдиний погляд на сутність поняття, хоча серед елементів майже всі науковці виділяють таку обов'язкову складову, як виробнича інфраструктура.

За цим напрямом останніми роками так само проводилася значна кількість досліджень. Питанням сутності виробничої інфраструктури та її розвитку в різних галузях господарювання присвятили свої праці такі вчені, як І.А. Белов, О.Г. Загній, Н.В. Іванова, В.М. Карпов, О.І. Никифорок, Б.З. Піріашвілі, В.І. Пила, А.В. Рибчук, І.В. Сідоренко, І.К. Чукаєва та ін. У більшості досліджень вищезазначених науковців переважає галузевий підхід, пошук взаємозалежності між станом виробничої інфраструктури та результатами основного виробництва тощо. Робіт, в яких би взаємопов'язано розв'язувались питання розвитку виробничої інфраструктури та активізації міжрегіонального співробітництва, недостатньо. Це підтверджує актуальність обраної тематики та зумовило вибір напрямку дослідження.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні ключових проблем, що визначають погіршення стану виробничої інфраструктури регіонів, та розробці пропозиції щодо її модернізації задля активізації міжрегіонального співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність розвитку економіки регіону напряму залежить від формування розвинутої системи виробничої інфраструктури. Вона створюється для надання виробничих послуг та забезпечення матеріального обігу в національній і регіональній економіці, а також слугує виразу інтересів матеріального виробництва та промисловості, стимулюючи чи де стимулюючи розвиток відповідних територій.

Стан виробничої інфраструктури визначається розвиненістю регіону, і, навпаки, саме ця залежність є головним чинником припливу капіталовкладень до основних виробничих та соціальних об'єктів на даній території, у т.ч. в інфраструктуру, хоча між напрямками інвестування є різниця. «На відміну від інвестицій у галузі промислового виробництва, інвестиції в розвиток інфраструктури мають загальногосподарське значення, оскільки створення

інфраструктурних об'єктів приносить більший народногосподарський ефект, ніж витрати на їх формування. Всебічний розвиток виробничої інфраструктури сприяє прискоренню обороту матеріальних ресурсів, зниженню витрат сировини тощо» [1, с. 10]. Це мультиплікує активізацію підприємницької активності та, відповідно, стимулює створення нових міжрегіональних зв'язків та укріплення уже існуючих.

Враховуючи взаємообумовленість цих процесів необхідно застосувати комплексний підхід до визначення напрямів модернізації виробничої інфраструктури з метою розвитку міжрегіонального співробітництва, виходячи з наявних проблем першого та перспектив змін другого при їх вирішенні. Це передбачає, у першу чергу, виявлення передумов кількісних та якісних трансформацій інфраструктури.

На основі аналізу сучасного стану розвитку регіонів України [2-5] та систематизації наукових джерел [6-14] було визначено проблеми та загрози для нормального функціонування виробничої інфраструктури регіонів, основні з яких представлено на рисунку 1.

Проведений аналіз стану розвитку виробничої інфраструктури показав, що протягом усього часу існування українська держава відчуває дефіцит якісних її об'єктів. Тобто сформована раніше інфраструктура не в змозі вирішувати поставлені перед нею завдання щодо зростання виробництва в регіонах чи його безперебійного функціонування за всіма напрямками. Неузгодженість дій окремих інституцій та суб'єктів виробничої інфраструктури створює додаткові перепони трансформації комплексу та активізації за рахунок цього міжрегіонального співробітництва. Тому основні напрями модернізації не можуть бути впроваджені без урахування принципу комплексності. Необхідно знайти оптимальний варіант взаємодії, що дає змогу взаємоузгодити потреби економік окремих регіонів та трансформаційних можливостей і напрямів розвитку інфраструктурних галузей на основі міжгалузевого та міжрегіонального підходу до формування регіональних стратегій розвитку і планів (програм) з їх реалізації, у т.ч. з вирішенням питань недостатнього фінансування та неефективного використання виділених коштів.

Відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку та для вирішення поставлених задач пропонується такий комплекс заходів, який оформлено у вигляді організаційної моделі модернізації виробничої інф-

раструктури (рис. 2). В її межах на першому етапі (на рисунку визначено за допомогою $\Rightarrow$) за запитом Міністерства інфраструктури України (МІУ) Обласні державні адміністрації (ОДА) починають роботу зі збору інформації від економічних суб'єктів регіону щодо пропозицій з розвитку виробничої інфраструктури даної території. Пропонується доручити організацію такого процесу Агенції регіонального розвитку, яка в межах своїх повноважень та зацікавленості, якнайкраще зможе провести таке опитування та виділити головні проекти, реалізація яких принесе найбільшу суспільну користь. Зібрана таким чином інформація від суб'єктів господарювання, Торговельно-промислової палати, місцевих органів влади, громадських організацій передається до ОДА, яка виконує остаточне оформлення пропозицій до МІУ.

Паралельно із цим аналогічна робота проводиться серед підвідомчих установ МІУ.

Метою отримання пропозицій від майбутніх учасників таких проектів є формування інформації не тільки про потреби, а й про наявні і передбачувані можливості трансформацій.

На другому етапі починається робота фахівців Міністерства інфраструктури з формування проектів програм за представленими даними, окремо за кожним регіоном та по країні в цілому (дії визначено $\Rightarrow$). Перше наближення проекту передається на узгодження з відповідними ОДА, внесення виправлень та визначення остаточного переліку заходів, за якими буде відбуватися програмування ($\rightarrow$).

На наступному етапі має бути вирішена найскладніша проблема реформування інфраструктурного комплексу – пошук джерел фінансування. Функціональне навантаження інституцій та інших суб'єктів на ньому різне, хоча всі дії означені в моделі однаковими стрілками ($\rightarrow$).

Рис. 1. Основні проблеми розвитку виробничої інфраструктури регіонів

Недостатність бюджетного фінансування інвестицій в інфраструктуру може бути частково компенсована запровадженням програм державно-приватного партнерства (далі – ДПП). Україна, за дослідженнями І.К. Чукаєвої [13], має достатньо високий потенціал використання різноманітних форм і моделей ДПП для процесів модернізації виробничої інфраструктури, але практика його впровадження перебуває у стадії становлення. За період 1992–2011 років за ДПП було реалізовано 25 інфраструктурних проекти на суму майже 12 млрд дол. США.

В Україні підтримкою програм державно-приватного партнерства займається значна кількість громадських об'єднань та недержавних фондів, наприклад Асоціація міст України, USAID, Фонд Східна Європа тощо. У 2015 році прийнято зміни до Законів «Про державно-приватне партнерство» [14] та «Про концесії» [15] щодо зняття регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інших механізмів залучення інвестиційних капіталовкладень в Україні. Тому застосування цього механізму дасть змогу залучити додаткові інвестиційні ресурси для реалізації Програми розвитку виробничої інфраструктури.

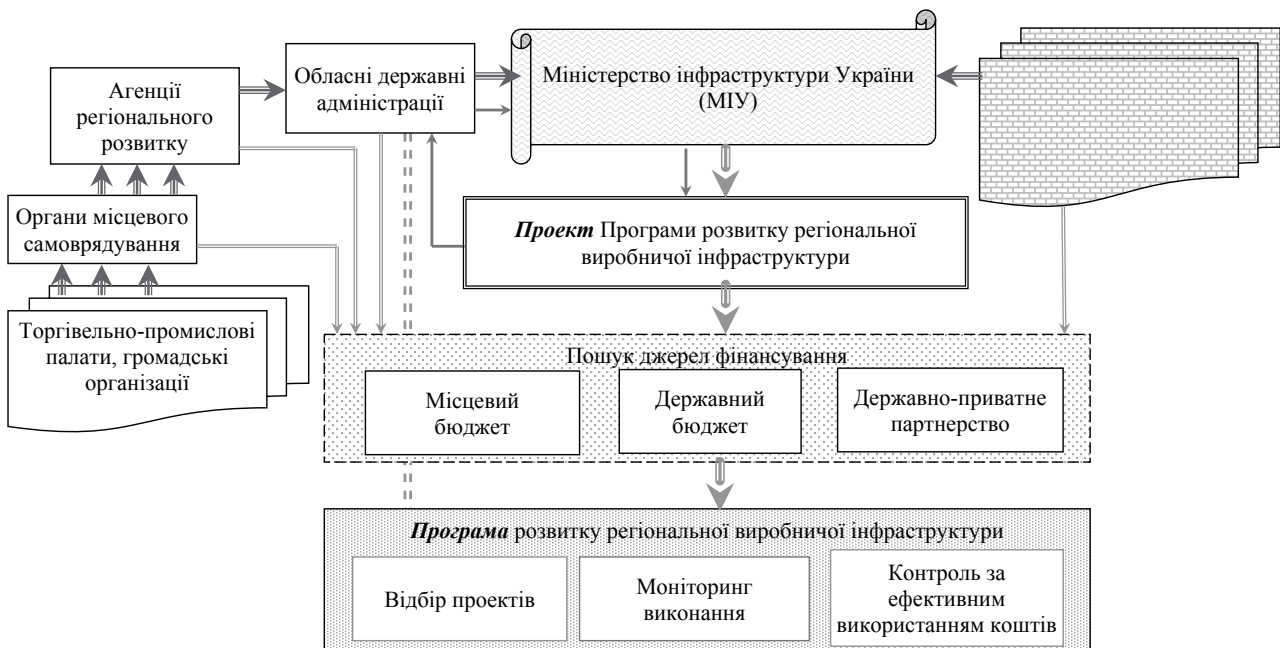
Після визначення можливих обсягів фінансування Програм формується їхній остаточ-

ний склад. Після завершення процедур їх офіційного затвердження починається процес їх реалізації, у перебіг якого, так само, необхідно внести зміни. У першу чергу це стосується процесу відбору проектів. Вище було зазначено відсутність чітких критеріїв їх відбору, які мають бути детально прописаними (як, наприклад, при держзакупівлях за системою Prozorro). Окрім того, передбачено участь у складі конкурсної комісії представників ОДА відповідних регіонів (дії визначено ==>).

Проведення моніторингу виконання Програм має відбуватися за системою показників, які, так само, комплексно мають визначатися Міністерством інфраструктури України та оприлюднюватися на сайті. Прозорість інформації стане тим запобіжним чинником, що допоможе у підвищенні контролю за ефективністю використання коштів.

Кінцевим результатом даної моделі є розробка Програми розвитку виробничої інфраструктури регіонів. Її застосування дасть змогу вирішити такі завдання:

- узгодити Регіональні стратегії розвитку та заходи щодо розвитку виробничої інфраструктури регіонів та країни;
- забезпечити активну роль державного регулювання у трансформаціях виробничої інфраструктури регіонального та національного рівнів;

⇒ – збір, систематизація та формування пропозицій для складання програми; ⇔ – формування проекту програми, внесення виправлень (узгоджених коригувань) до проекту, визначення остаточного переліку заходів та джерел фінансування; → – узгодження остаточного варіанту проекту програми; ⇨ – пошук та залучення інвесторів, закладення асигнувань в бюджет; ==> – спільна участь у відборі проектів

Рис. 2. Організаційна модель модернізації регіональної виробничої інфраструктури

– забезпечити принцип децентралізації щодо вирішення пріоритетних напрямів розвитку інфраструктури;

– пошук найефективніших інфраструктурних проектів щодо модернізації виробничої інфраструктури;

– при виборі проектів оцінити привабливість варіантів використання послуг виробничої інфраструктури регіону чи більш дешевих і доступних послуг міжрегіонального інфраструктурного комплексу;

– врахувати при плануванні розвитку інфраструктури регіону найважливіших складових: ресурсної, організаційної та інноваційної;

– забезпечити ефективний контроль за виконанням прийнятих програм та відповідне реагування на виявлені факти відхилень чи зловживань.

Як складова Стратегії регіонального розвитку ця Програма закладає нові підходи до трансформації інфраструктури, враховуючи міжгалузевий та міжрегіональний підходи. Її наявність дозволить сформулювати єдине бачення щодо реформування всіх галузей виробничої інфраструктури як єдиного комплексу, зібравши разом всі проекти та джерела фінансування. Окрім того, вона дозволяє врахувати інтереси замовників і користувачів виробничою інфраструктурою регіону (територіальні громади) та виконавців (підвідомчі організації та державні підприємства МІУ).

Висновки з цього дослідження. Основною проблемою завданням виробничої інфраструктури регіону є формування тісних економічних зв'язків між підприємствами, з метою їх інтеграції до його єдиної територіальної виробничої системи задля зростання рівня життя населення. Однак, незважаючи на провідну роль виробничої інфраструктури щодо виробництва, в Україні її розвитку за всі роки незалежності приділялася незначна увага, що призвело до виникнення низки проблем.

Для комплексного вирішення завдання розроблено організаційну модель модернізації виробничої інфраструктури, яка через механізм розробки та реалізації Програми розвитку виробничої інфраструктури регіонів закладає нові підходи до трансформації інфраструктури, враховуючи міжгалузевий та міжрегіональний підходи, формуючи єдине бачення щодо реформування всіх галузей виробничої інфраструктури як єдиного комплексу, дозволяючи врахувати інтереси її замовників, користувачів та виконавців.

Її впровадження дасть змогу регіональним та національній економіці в результаті трансформації отримати розвинуту інфраструктуру, що забезпечить відтворення якісних транспортних, логістичних, будівельних та інформаційних послуг, а також вирішити набагато більше проблем соціально-економічного розвитку, стимулюючи міжрегіональне співробітництво.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ферару Г.С. Методические подходы к оценке эффективности функционирования производственной инфраструктуры региона в контексте разработки стратегии ее развития / Г.С. Ферару, А.С. Долгов // Региональная экономика: теория и практика. – 2014. – № 17(344) – С. 9-15.
2. Отчет о конкурентоспособности регионов Украины 2013: навстречу економічному росту и процветанию [Електронний ресурс] / Фонд «Ефективне управління». – Режим доступу : http://competitiveukraine.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/reports/2013/FEG_report_2013_body_rus.pdf.
3. Статистичний збірник «Регіони України за 2014 рік» / за ред. І.М. Жук. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – Ч. 2. – 681 с.
4. Бєлов М.А. Управління виробничою інфраструктурою : навч. посіб. / М.А. Бєлов, О.В. Антонєць. – К. : КНЕУ, 1997. – 208 с.
5. Веремчук А. Проблеми державного управління виробничою інфраструктурою та шляхи їх вирішення / А. Веремчук // Ефективність державного управління : збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 37. – С. 436-442.
6. Жаворонков В.О. Теоретичні засади діагностики транспортної інфраструктури регіону: інституціональний підхід / В.О. Жаворонков // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 1(2). – С. 28-32.
7. Засади модернізації виробничої інфраструктури України : колект. монографія / І.К. Чукаєва, Б.З. Піріашвілі, Б.П. Чиркін, О.І. Никифорок, В.М. Карпов; ред.: Б.З. Піріашвілі, О.І. Никифорок; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – Київ, 2014. – 275 с.

8. Чукаєва І.К. Виробнича інфраструктура: сутність та проблеми її розвитку / І.К. Чукаєва, В.П. Овчинникова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 4(143). – С. 98-101.
9. Загній О.Г. Пріоритетні напрями модернізації виробничої інфраструктури / О.Г. Загній // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 10(149). – С. 24-28.
10. Дейнеко Л.В. Інвестиційна привабливість виробничої інфраструктури агропродовольчої сфери / Л.В. Дейнеко, Т.В. Стройко // Економіка та прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 73-81.
11. Ахромкін Є.М. Диспропорції у промисловому розвитку регіону : монографія / Ахромкін Є.М., Кудріна О.Ю., Тарабановська С.В., Хмельницька О.І. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2013. – 180 с.
12. Біла С.І. Вплив глобалізації на формування диспропорцій регіонального розвитку в Україні / С.І. Біла // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1(18). – С. 13-20.
13. Чукаєва І.К. Роль державно-приватного партнерства в модернізації виробничої інфраструктури / І.К. Чукаєва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 6(145). – С. 3-7.
14. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
15. Про концесії : Закон України від 16.07.1999 № 997-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.